

Välbehövlig lärobok om kärlsjukdomar

David Bergqvist, Sadettin Karacagil. **Kärlsjukdomar. Utredning, bedömning och kirurgiska åtgärder.** 191 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1998. Pris ca 360 kr. ISBN 91-44-00156-8.

Recensent: Eric Wahlberg, docent och avdelningsläkare, kärlsektionen, kirurgiska kliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Antalet ingrepp för behandling av kärlsjukdomar har ökat exponentiellt i Sverige under de senaste decennierna. Det kan nog delvis förklaras med att prevalensen av kärlsjukdom i befolkningen ökar. Chansen att möta sådana patienter på vårdcentraler och sjukhus är därför större än för några år sedan. Diagnostiken av kärlsjukdomar och möjligheterna till behandling har också ändrats under senare år. Det finns således goda skäl att sprida kunskap om kärlsjukdomar genom att utge en ny svensk lärobok i ämnet, och det är glädjande att David Bergqvist och Sadettin Karacagil har skrivit denna.

Välskrivet om anamnes, status och diagnostik

Bokens första del behandlar anamnes, status och klinisk diagnostik av kärlsjukdomar med tyngdpunkten på de förra. Denna del täcker förvånansvärt väl, med tanke på bokens omfattning, nästan hela sjukdomspanoramata. Den är dessutom välskriven, och författarnas intresse för området märks i texten. Underavdelningen om diagnostiska metoder fokuseras helt på ultraljudsdiagnostik. Det är förståeligt eftersom denna teknik i framtiden kan förväntas vara både screeningmetod för kärlsjukdom och metod för detaljdiagnostik inför ett ingrepp. Men jämfört med hur övriga metoder beskrivs så är de tekniska fakta om ultraljudstekniken som ges väsentligt mer djuplodande och ter sig delvis överflödiga.

En sjukdomsspecifik del

I del två behandlas diagnostik och utredningsgång för varje sjukdomstyp, inklusive en översikt över behand-

lingen. Även denna del är heltäckande, kunnigt skriven och läsvärd. Om något, så saknas konkreta råd om vilka patienter som skall behandlas och vilka som kan skötas i öppenvård. Ett exempel på detta är att patienter med svår claudicatio skall behandlas men inte en patient med milda besvär. En tydligare definition av sådana termer skulle klargöra när man som husläkare skall remittera en patient. Det är mycket glädjande att extremitetsischemi vid diabetes behandlas separat. Detta är ovanligt i läroböcker med kärlkirurger som författare, men nödvändigt dels därför att diabetesfotsår är vanliga inom öppenvården, dels därför att såväl diagnostik som utredning av extremitetsischemi vid diabetes är betydligt svårare än vid extremitetsischemi hos patienter utan diabetes. Inom avsnittet om extrakraniell cerebrovasculär sjukdom listas indikationerna för karotiskirurgi, vilket troligen är till stor hjälp för den läsare som söker remitteringsråd. Ett annat kapitel, som särskilt uppskattas, är det om kärlkirurgiska komplikationer. Patienter med komplikationer efter kärlkirurgi som söker på sjukhus och vårdcentraler kan antas öka i takt med antalet ingrepp.

I resterande två delar ges förutom en beskrivning av hur kärlkirurgin är organiserad i Sverige också flödesscheman av utredningsgången för de vanligaste och några ovanliga kärlsjukdomar. Här rekommenderas vilken diagnostik som skall bedrivas och vilka patienter som kan behandlas inom öppenvården. Denna del passar väl in i bokens syfte och kommer troligen att användas flitigt.

Rikligt illustrerad

Boken är också rikligt illustrerad med tydliga pedagogiska färgbilder av

Bokredaktör: Gun Berfelt Tel: 08-790 34 80

patienter där diagnoser exemplifieras, liksom flera ultraljudsbilder som kan vara svårtydbara för den ovane. Omslagsbildens illustration av en fot med ett läkt så har en något besynnerlig färg, men illustrerar de nya behandlingsmetoder kärlkirurgin idag kan erbjuda för undvika amputation.

Kunskapskälla för såväl sluten- som öppenvård

Det är glädjande att författarna har använt sin stora kunskap till att utarbeta denna lärobok som kan rekommenderas till alla som behandlar patienter med kärlsjukdomar inom såväl sluten- som öppenvård. Den kommer också sannolikt att användas inom grundutbildningen av vårdpersonal och bidra till att förbättra vården för den berörda patientgruppen. •

Universum eller multiversum – två böcker om autism

Gunilla Gerland, red. **På förekommen anledning – om människosyn, »biologism» och autism.** 223 sidor. Stockholm: Cura, 1998. ISBN 91-89091-05-1.

Theo Peeters. **Autism. Från teoretisk förståelse till praktisk pedagogik.** 232 sidor. Stockholm: Liber, 1998. ISBN 91-47-04902-2.

Recensent: Harald Sturm, biträdande överläkare, neuropsykiatriska enheten, Astrid Lindgrens barnsjukhus, Stockholm.

Det har aldrig givits ut fler böcker om Autism och autismliknande tillstånd på svenska än just nu. Man kan fundera över anledningen till detta. Den till synes enklaste förklaringen är att det är »inne», en annan att funktionshindret är en arena där två olika synsätt möts som kräver ett ställningstagande, nämligen det biologiska och psykologiska paradigmet. Vetenskapfilosofen Kuhn använder ordet anomalitänkande som förutsättning för att uppdatera gammal och beprövad kunskap till nuvarande vetenskapliga och sociokulturella för-

utsättningar. Kanhända att vi bevittnar ett paradigmskifte som håller på att generera ett nytt synsätt. I den bemärkelsen har det även en politisk och idéhistorisk betydelse vid det snart förestående millenieskiftet, där gamla mönster fragmenteras och en ny bild om kommunikativa och utvecklingsteoretiska modeller och dess patologi kan skönjas.

Två nyligen utkomna böcker tar upp detta aktuella tema inom ett område som handlar om en genomgripande funktionsstörning gällande kontakt och kommunikation. Den ena i form av en diskussion om biologi och människosyn inom autismområdet under redaktion av Gunilla Gerland, den andra av författaren Teo Peeters, chef för ett »Opleidingscenter» i Belgien.

En samling personliga essäer

»Att förstå det som är annorlunda kan ibland vara vägen till att förstå det normala. Att förstå den avvikande människan kan vara vägen till att förstå sig själv», säger Lorna Wing, en av förgrundsgestalterna inom autismforskning. Gunilla Gerland, som själv har diagnosen högfungerande autism, och som tidigare har skrivit biografen »En riktig människa» är rätt person att redigera boken med titeln »På förekommen anledning». Det är inte första gången personer med specifika förutsättningar för djupare insikt i problemet är katalysatorer till en ändring i attityder. Boken är ett inlägg i denna debatt. Den är en samling av personliga essäer, skrivna av sju olika personer med stor erfarenhet som yrkesmänniskor eller anhöriga till barn med autism. PC Jersild, läkare och författare, Bodil Jönsson, biträdande professor i rehabiliteringsteknik, Christina Lögdahl, leg psykolog, Eva Mandre, speciallärare, Malin Nordgren, journalist på DN:s insidan och Lena Nylander, vuxenpsykiater och förälder till en son med autism.

Avmystifiering av begreppet autism

Den sammanhållande idén är en humanistisk syn på handikapp och en avmystifiering av begreppet autism. »Vi behöver inga nya myter om autism, det vi behöver är ett erkännande av funktionshindret, hjälpmedel, respekt och acceptans», skriver Gerland. En annan ideologisk myt diskuteras, nämligen skillnaden mellan jämlikhet och likhet. »Man har i Sverige fortsatt att leva på ett gammalt rykte om att vi har kommit långt när det gäller omsorg och vård av

människor med funktionshinder. Men kvalitet mäts inte bara i kvadratmeter!» Den senaste debatten om den sk trapphusmodellen har visat detta mycket tydligt. Människosyn och människovärde är två olika begrepp som gärna blandas ihop, enligt Jersild. Han tror också att i korsningen mellan den nya biologin, de politiska ideologierna och den gamla moralfilosofin håller 2000-talets människosyn på att formas.

Nylander tar upp en annan myt, nämligen om determinism inom biologin, av kritiker gärna kallad biologism. Ingen skulle tveka att acceptera en biologisk förklaringsmodell för uppkomsten av trisomi, lika mycket som att acceptera utvecklingsstörda barns känslomässiga livskvalitet. Men vad gäller autism finns det fortfarande många psykologiska tolkningsföreträdare. Temat är av intresse för flera av bokens författare. Det psykoanalytiska företrädet att tolka utvecklingsmässiga avvikelser som en del i en känslomässigt bristfällig relationsprocess mellan barnet och modern har skadat och kränkt många föräldrar i deras sorg över att ha fått ett barn med svårigheter att förstå helhet och sammanhang. Tvärtemot den hippokratiska edens andemening att inte skada beskriver Nordgren hur okunskap bland professionella skuldbelägger och kränker föräldrar till funktionsstörda barn. Universella teorier passar inte på multiversella individer.

Vetenskaplig behandlingsmodell

För närvarande är autism det mest väldokumenterade problemet inom barnpsykiatri. Autism är ingen sjukdom, det är ett begrepp som skulle behöva omtolkas. Uttrycket enligt DSM IV »genomgripande utvecklingsstörning» förklarar på ett mycket bättre sätt perceptionsstörningen som skapar lidande för dessa individer, enligt Peeters, som kan beskrivas som en representant för anomalimedvetande. Peeters är välkänd även för många i Sverige för sitt omfattande utbildningsprogram om autism enligt Teacch-modellen från USA. Modellen som har en stor spridning även i Europa är för närvarande en av de få som står på vetenskaplig grund i behandling av barn med autism. Boken med titeln »Autism, från teoretisk förståelse till praktisk pedagogik», utgiven av Liber förlag, ger praktiska råd utifrån ett handikapptänkande med pedagogisk arbetsmetod som bas riktade till människor med eller i närhet till andra med

diagnos inom autismspektrumgruppen. Grunden för den pedagogiska modellen är att den som har ett genomgripande handikapp också behöver ett genomgripande skydd och en individuellt anpassad pedagogik.

Boken som redan har kommit ut på flera språk beskriver autism i fem centrala begrepp som fått var sitt kapitel. autism som genomgripande utvecklingsstörning, problem med mening, kommunikation, social interaktion samt föreställningsförmåga och fantasi. Parallellt med Gerland tar även Peeters upp integrerings- och normaliserings-tanken som ett problem för personer med fragmenterad perceptionsförmåga. Integreringen fokuserar inte sällan på beteende och placeringsmöjligheter på en byråkratisk nivå i stället för på de praktiska konsekvenserna för barnet i sin miljö, hävdar Peeters och fortsätter »det behövs inga terapier, det finns inga knep för hur man kan förbereda en person med autism för ett så meningsfullt liv som möjligt». För högt ställda krav och förväntningar påverkar de flesta beteendeproblem hos personer med autism, som är uttryck för lidande och misslyckande. Boken ger många praktiska exempel på hur man som lärare eller förälder kan ändra på detta.

Värdefullt budskap

Bokens budskap är värdefullt för alla som kommer i kontakt med autism som privatpersoner eller som professionella, men också för den som vill veta mer om ett synsätt som ger hopp och en bättre förståelse för personer med en upplevelse av verkligheten som liknar mer ett multiversellt än ett univertsiellt tänkande. •

Vad kostar boken?

Det händer att den uppgift om bokpriset som Läkartidningen uppger i recensioner inte stämmer med det pris bokhandeln begär.

Vi har successivt övergått till att ange priset i utgivarlandets valuta, eftersom många faktorer gör att ett omräknat pris lätt blir missvisande. Valutakursen kan variera, bokhandels omkostnader likaså.

Vi vill ge våra läsare rådet att kontrollera priset med bokhandeln innan boken beställs. Det händer att kostnaden för en bok blir upp till dubbelt så stor som en direkt omräkning efter valutakursen antyder.